

tések nyerhetnek, sőt ehhez megkivántatik az is, miszerint a kérdéses állat a kiállító birtokában lett legyen már legalább egy évtől fogva.

3) A hizlalt állatok éreim általi kitüntetésben részesülnek. Ugyszintén

4) Érmeket nyerhet és kaphat mindenféle állat, ide értve a baromfiakat is, akár hazai akár pedig külföldi legyen származására nézve.

5) Versenyezhet olyan állat is, mely 1861-ik évben tartott kiállításon valahol már jutalmat nyert.

6) A ki pénzbeli díjat nyer, szükségkép érem általi kitüntetésben is részesül. Érmeket azonban pénzbeli jutalom nélkül is kaphatni.

7) A hazai termények, hazai vagy külföldi eszközök és gépek, s a gazdasági építészetre vonatkozó tárgyak csak *érmek általi kitüntetésekben* részesülhetnek.

8) A pénzbeli díjakat és az érmek általi kitüntetését egy szakfériakból állandó *bíró bizottmány* fogja oda ítélni. E jury a maga munkálkodását szakok szerint intézendő, a díjak és érmek kiosztását azonban közös ülésen határozza el.

9) Ezen kiállításnál a pénzbeli *jutalmak*: lovaknál 1000, szarvasmarháknál 800, juhoknál 500, sertéseknél 300 fnyi díjösszegekben tüzetnek ki. E díjösszegeknek az egyes állatnemeknél *részletekre való felosztása* az illető bíró bizottmányra hagyatik, kellő tekintettel nevezetesen:

a) A *lovaknál* azon állatokra, melyek a kiállító gazdaságában neveltettek, s leendő rendeltetésük szerint mint *igás, kocsis* vagy pedig *nyereg* alá való lovak kitűnők, külön a csődörökre és külön a kanczákra.

A pályázó csődör vagy kancza nem lehet fiatalabb 2, s nem öregebb 6 évesnél.

b) A *szarvasmarháknál* a hus és tejtermelési, s az igavonási képesség szerint külön a bikákra, üszökre és tehenekre.

A pályázó bikák és üszök nem lehetnek fiatalabbak 2, s nem idősebbek 4 évesnél; a tehenek nem fiatalabbak 4, s nem öregebbek 6 évesnél.

c) A *juhoknál* a gyapju- és hustermelésre való alkalmatosság szerint külön a kosokra és anyákra.

A pályázó állat nem lehet fiatalabb 2, s nem öregebb 4 évesnél.

d) A *sertéseknél* a hizási, hustermelési és szaporasági képesség szerint külön a kanokra és emsékre.

A pályázó állat nem lehet fiatalabb 1, s nem öregebb 3 évesnél.

A mi végül a kiállítás helyiségét illeti, miután a köztelki teremek és udvarok csak a terményeket, lovakat, juhot és baromfiakat fogadhatják magukba, s a gépek és eszközök, szarvasmarhák és sertések számára más alkalmas térről kell gondoskodni, azon lesz az Egyesület, hogy a nagy közönség a kiállítást mind a két helyen minél kényelmesebben látogathassa.

Az egyesületi tagok s a kiállítók az egész kiállításra szóló ingyenes belépti jegyeket fognak kapni.

A t. cz. közönség számára belépti jegyek a megnyitás napján 1 ftjával, a 2-ik, 3-ik és 4-ik napon 40 krjával, s az 5-ik napon 10 krjával lesznek új pénzben. Gyermeknek a fennebbi díjaknak felét fizetik.

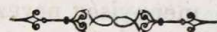
Hogy pedig e kiállítás hazánk gazdasági termelésének minden irányban minél hüvebb és ajánlóbb tüköre lehessen,

a M. Gazd. Egyesület hazafiúi bizalommal felkéri a megyei gazd. egyesületek és rokon társulatok buzgó közre munkálását.

Az igazg. választmány e programot általában helyeselve, azt jóváhagyás végett a közgyűlés elibe terjeszti.

Valamint köztetszéssel fogadta az igazg. választmány a rendező bizottmány elnökének, gróf *Károlyi György* ur ömságának a kiállítási helyiségre vonatkozó azon indítványát is, hogy mind a kiállítás hatásának emelése, mind a látogató közönség kényelme tekintetéből, de a kiállítási ideiglenes építkezések tetemes költségeinek elkerülése végett is, kívánatos lenne, sőt mulhatlanul szükséges: miszerint már a legközelebbi közgyűlés mondja ki, hogy az Egyesület részéről eljöttnek látja az időt, egy alkalmas és a célnak minden tekintetben megfelelő kiállítási tér szerzéséről és állandó fölszereléséről gondoskodni.

(Folyt. következik.)

Néhány szó hazai juhászatunk érdekében.

Mig a természetbölcsék a fölött vitatkoznak: valjon földgömbünk évszakainak szeszélyes változékonyságát a gönczök irányváltoztatásának, vagy a kihűlt kéreg vastagodásának tulajdonítsák-e: az alatt az emberi nem milliói évenként szaporodnak, az amerikai őserdők helyét kalásztenger foglalja el; a yankeek és farmerek vetélkedve szaporítandók gabonaféle terményeiket, a termelési költségek kevesbitéseül gőzgépekkel szántják fel a földet; a közlegelőket az erdőségekkel mindig szűkebb határok közé szorúlnak, korlátolva a vad népek és csordák, de a juhnyájak mezeit is, melyeken azok majdnem az Isten ege alatt tenyésztek. A gabonabeviteli tilalom Nagy-Britanniában megszűnt, mégsem emelkedett magyar hazánkban tetemesen a gabona ára: mert azon arányban, melyben a fogyasztás növekszik, a termelés is nagyobb mérvben terjed. A magyar gazdának tehát a tagosztályok előre haladtával, s a népesedés gyarapodtával azon eszközökről kell gondoskodnia, melyekkel ősi földének tartós gyümölesztetését biztosithassa, s a gabonafélék árának valószínű süllyedése esetére módosithassa, azok termelését olcsóbbítva, könnyebbítve, belterjileg gazdagithassa, vagy a nem kelendő cikkekkel olyanokkal cserélhesse fel, melyek eladása könnyebb és jutalmazóbb is lesz. Ezen eszközök legfőbbike az állattenyésztés, és nemesítés, melynek természetes következménye a trágyaszaporodás, ennek pedig a belterjű gazdálkodás, olcsóbb és bővebb termelés, stb. — A lótenyésztés és nemesítésre vonatkozólag a magas kormányának díjosztási és ingyen hágtási intézkedései, a szarvasmarhatenyésztés körében a szaporodó megyei egyesületek iparkodása és követendő példája meghozandják óhajtott gyümölcseiket. Csak a juhászat van hátra, melynek útjában hatalmas akadályok vannak, oly akadályok, melyek ugyan a nagyobb juhászatok példának aránylagos követése által több vagy kevesebb segédeszközökkel előbb utóbb el fognak hárittatni, de minél előbb el lesznek háritva, annál korábban meg fog érni, annál nagyobb terjedelemben s általánosabb lesz az óhajtott gyümölcs.

Ezen akadályokat dr. Czilchert Róbert ur „*Állattenyésztési eszmék*” című igen jeles pályamunkájának nyomán időszerűnek tartám fölemlíteni, s hazám gazdaközönségét a legalkalmasabb elhárítási eszközök megvitatására kérni. Voltak

a mult évtizedekben gondolkodó hazafiak, kik aggodalommal jósolgatták, hogy hazánk virágzásnak indult juhászatát közel veszély fenyegeti egyfelől az Oroszbirodalomból, másfelől Ausztráliából. Az említett két óriás nem ért ugyan még bennünket utól, de valamint a hajdan hatalmas spanyoloktól az arany-gyapjút a kis Szászország becsületes uton-módon elbirta tulajdonítani; s valamint az arany-gyapjú termelésében a szászokat nemcsak az előnydúsabb poroszok, morvák és csehek, de az európai tusákban annyira kifáradt és elmaradt magyar is utólérte már: úgy bizonyosak lehetünk a felől, hogy ha előre nem fogunk haladni, más nemzetek által szintén megelőztetendünk. Szerencsénk, hogy geographiai helyzetünk e részben előnyösebb a vetélytársakénál.

A fennemlített koszorús pályáirat szakavatottabban tárgyalja, mily körülmények közt czélszerű a gazdának egyenyiretű finom, vagy középfinom gyapjú-termelő állatokat, milyenek közt tejelőket, minők közt húsnövelőket tenyészteni, hogysen ahhoz korlátolt ismeretim s tapasztalatimból valamit adalékul meríteni tudnék. Azon megyéket is előszámolja, melyekben a legnemesebb gyapjas állatok jól tenyésznek, sőt nagyobb terjedelemben is tenyésztethetnének. Én csak az akadályok elsorolására szorítkozom, igénytelen nézeteimet is megemlítendő, melyek szerint azok némelyike tán elhárítható volna.

A nemesebb juhtenyésztés hazánkban terjedésének első és tán fő akadály, hogy a finomabb gyapjúnak, hacsak nagyobb mennyiségben és tisztán előállítva piacra nem juthat, nem adják meg a nagy kereskedők és gyárosok illő árát, mely a tenyésztőket özpontosítottabb ügyekezetre serkenté. Némelyek a nagyobb juhászatokból hozatott kosokkal nem érték utól kitűzött céljukat: mert vagy helytelenül választottak (nem figyelve a gyapjú jellegére), vagy nem fordítottak azokra kellő gondot sat., s így veszték kedvüket a keresztezés általi nyájnemesítéshez. E részben nem is reménylek előbb bizonyos sikert, míg a gazdasági fiók egyesületek megalakulva, szerkezve nem lesznek, míg a vidéki állattudatások által constatirozva nem lesznek hazánk minden egyes vidékeinek tenyésztési hibái, és követelményei, melyek szerint a tenyésztésben egy főirányt lehessen helyenkint kitűzni, hogy a szerint nagyobb területeken, ugyanazon jellegű gyapjút, habár több gazdaságban, de könnyen központosíthatóan s nagyobb mennyiségben megtalálhassa a kereskedő. Míg a gazdasági fiók egyesületek hatáskörében a gazdák érdekeik felől tisztába nem jövedenek, s a követendő irányra nézve szintén nem egyesülendnek: addig a hány juhászatból fognak egyenkint nemesb tenyészállatokat hozni, annyi felé szaporítandjuk a különféleséget.

Második és szinte fő akadály juhtenyésztésünk nemesbülésének az, hogy a kisebb juhok gazdák csekély kivétellel túbbnyire adózó eszközei saját juhásaiknak. A juhászok czéhbeli egyetértését, saját érdekekbeni közreműködésüket tagadni nem lehet. Érdekük: hogy az uraktól kialakított évi bér mellett minél többre szaporíthassák saját marhájukat; érdekük, hogy az uraság marhájának *tejése* által magok erszényét tömhessék, természetesen uruk rovására. Innen van, hogy a számadó juhász nemcsak maga részére minden urasági tíz darab birka után egy-egy darab *ingyen teletetését* követeli, hanem azonfölül a nyáj mekkoráságához mérve minden bojtárja részére szintén legalább 10—12 darab teletetését is köti szegődvényében. Azonfölül ritka bacsó (szám-

adó juhász), kinek itt-ott sógoránál, vagy komájánál 20—50 sőt 100 darab birkája ne volna, s hányan vannak, kik vagy önállólag, vagy más juhászokkal társaságban valamely juhok gazdának 3 évről három évre feles haszonra több száz juhot tenyésztésül bérbe szoktak adni! Ily czéhbeli viszonynál fogva képzelhetni: mennyi csempészet történik az urasági juhokkal a nélkül, hogy akár a tulajdonos, akár tisztje annak nyomába jöhetne. Innen van, hogy a juhász sohasem elégszik meg akár a téli takarmánnyal, akár a nyári legelővel, s mégis az ő marhája legszebb: mert egy fűtytyentésre az ő bogárkái külön válnak a nyájból, s be-beszaladnak a tilosba, míg az uraságé tán koplal is. Innen van, hogy a juhásznak és bojtárjainak anyabirkái két annyi nösténybárányt ellenek, mint kost, míg az uraság nyájában a kosbárányok száma tulnyomó, s az ő bárányaik a legelsők és legjobbak, mert a maguk satnya szaporulatát kicserélgetik az uraság legszebb legkitűnőbb példányaival. Mit mondjak a turó vagy sajt és vajbéli illeték alkuszerinti kiadásáról? *Ez okból gáncsolják a finomabb ugynevezett selymes birkafaj tenyésztését*, mert tudják, hogy azt nem igen szokták fejni.

Vannak földbirtokosok, kik megkisértették a juhászokat nagyobb bérrel kárpótolni annak fejében, hogy ne követeljenek saját és bojtáraik részére juhtartást; de azokat utánozni azért nem merném, mert a mellett mégis tartának a juhászok dugaszban marhát; s mert ily juhászok érdeke nem lévén közös urukéval, könnyebben elgelletetik és kidöglesztik a gondviselésökre bizott nyáját; s mert az elveszett (néha elsikkasztott) darabokat pótolni nem volnának képesek. Én czélszerűbbnek vélném a juhászokkal több évre s akképen szegődni, hogy kialakított marhájukat olvaszszák be az uraságéba, elannyira, hogy ne tudhassák: melyik darab az övék, melyik uroké, s a szegődött évszám elteltével az egész nyáj annyi egyenlő részre osztatván, hanyadrésze tudni illik az egésznek a juhászé, sorshuzás által döntetnék el, melyik osztályrészt jusszon a juhásznak, magától értetődően, hogy azt, ha továbbad is szolgálatában marad előbbeni uránál, ismét tartozik beolvasztani; különben pedig a juhnyáj minden szaporodásában. jövedelmében és károsodásában osztályrésze arányában a juhász is részesül. Midőn egy ismerősöm e rendszer elfogadására juhászat e vidéken legeelő rábírván vele megalkudott, megtudván azt czéhbeli társai, egyik letérdelve átkozta meg dühében hűtlen czéltársát, hogy az érintett rendszer fogatosítását beleegyeztével elősegítette: mert ugymonda, ezáltal a juhászok jólétét örökre aláássa. S csakugyan már több juhok gazdának sikerült szomszédságomban juhászával hasonlóképen szegődni. Nekem is sok küzdésbe s áldozatba került, míg juhászomat nemesebb egyenyiretű juhok tenyésztésére birtam, s míg vele hasonló társasági szerződésre léphettem; de még a fejés káros voltáról nem birtam őt capacitálni.

A juhászok csempészkedéseinek és sikkasztásainak megakadályozásul a bélyegzést gondolták már régen ki a juhok gazdák, mely szerint a juhok fülén éles vassal bizonyos alak, például lóhere metszetik ki. Ez nehezíti ugyan kártékony mesterségüket, de egészen mégsem gátolja: mert vannak juhászok, kik a birka füléről papirosra szabják a bélyeg alakját, s a szerint a kicserélt juhot bélyegző vas nélkül is egyszerű késsel megbélyegezik. Egy idő óta a juhok fülébe a tulajdonos nevét vagy a juh számát tatovirozzák, avagy ez utóbbit különféle jegyekkel metszik a fülek karimájára,

söt nyírés után szurokkal oldalát vagy hátát is megbélyegzik. A tatovirozást szintén utánozhatni, de a szurokkal bélyegzést nehezebben, s így minél többféle jegyet visel bélyegül a birka, annál nehezebb azt eltítkolni, annál nehezebb helyébe mást hasonlóan megbélyegezni.

Messünk tehát juhaink fülére bizonyos jegyet, tatovirozzuk abba nevünk első betűjét, és azon év utolsó számát, melyben a birka világra jött, továbbá ivar s egyéb osztály szerint (külön a kosokat, ürűket és anyákat) a sorszámot, azon felül oldalára vagy lapoczkájára szurokkal ismét nevünk első betűit; s ha e mellett juhászainknak bármi csonka fülű juhok nyájunkbani tartását szigorúan meg fogjuk tiltani, a csempészkedés lehetőleg meg leszen akadályozva. Különben is, ha, és midőn meggyőződésünkhöz képest juhnyájunkat nemesíteni akarjuk, e szándékunk teljesülését juhaink szakavatott osztályozásának kell megelőzni, hogy azokat alkalmas kosokkal czélszerűen s kézből ugratva párosíthassuk; már pedig juhosztályozást számjegyzés nélkül eszközölni kisebb nyájokban is lehetetlen.

En a számok tatovirozásával ismételt kísérlet után sem boldogulhattam; addig is tehát, míg jobb számjegybélyegzőre tehetek szert, Löhner tanácsa szerint *) annak egyszerűsítésével következőkép szándékom juhaimat számjegyezni. Jobb füle felső karimája viselendi a százásokat (nagyobb nyájtulajdonosok ide az ezreket tehetik), bal füle felső karimája a százásokat, jobb füle alsó karimája, a tizeket, bal füle alsó karimája az egyeseket. Hogy pedig a rendek számjegyei sokra ne szaporodjanak, (tizesre nem lévén szükség) az ötös számot ily jegy U képviselendi, az egyeseket pedig egyes bemetszések.

Harmadik akadály a juhnemesítési törekvéseinknek, hogy a kellő ismerethiányt ne említsem, a gyapjú tisztátalan kezelése, mi az elsővel oly viszonyban van, hogy a vevő a rozszul mosott gyapjúért sokkal kevesebbet ajánl, mint meny nyit a benne rejlő szemet fejében méltányosan leróhatna becsértékéből; a gazda pedig minél olcsóbban kénytelen eladni gyapját, annál inkább iparkodik nevelni annak súlyát, habár piszokkal is. De sokan vannak, kik átlátva bár a gyapjú tisztaságának áremelő előnyeit, nem képesek juhaikat oly tisztára mosatni, miként kívánnák, mert nincs közelükben alkalmas usztató; vagy nem rendelkezhetnek alkalmas nyírókról, kik a megusztatott nyáj nyírására, mikor kívántatik, megjelenének. Ha az usztató messze van, a marha visszajövet beporosodik; sokszor megtörténik, hogy habár az usztató tulajdonosával az usztatás napja megállapittatik is, más nyájak a bejelentettet megelőzik. Ha több nyáj jön egyszerre össze, az usztatók a zuhanyolással sietnek, vagy nem áztatják kellő ideig a marhát; s ekkor a zuhany a lábszárok csömböit nem mossa szét, vagy midőn a zuhany alól a juhot parta kísérik, az besározódik sat.

E bajon csak úgy lehetne tán segíteni, ha minden hártárban, hol juhnyáj és patak, vagy nagyobb folyó létezik, annak nagyságához képest elég bő áztató, és alkalmas zuhany is készítettetnék; miszerint az usztatás és zuhanyolás akkor eszközöltetnék, mikor az időjárás a gazda körülményei és a nyíróké igényelnék vagy megengednék. Nem tagadom ugyan, hogy főképp kétnyiretű juhot, kisebb folyóban, milyen az Ipoly, zuhany nélkül is tisztára lehet usztatni. De a távo-

labbról odahajtott marha visszafelé ismét bemocskolja magát, s tapasztalásom szerint hófehérre, (miként a gyárosok szeretik) mégis csak zuhany alatt lehet legjobban kimosni, főképp a magasabb szőrű egynyiretű juhot.

Igen, de zuhanyt legalább egy öles viz-esés nélkül képzelní lehetetlen, s ez főképen nagyobb folyókon hiányzik; pedig vajmi jól felolvasztaná azok lágy vize a gyapjú zsirját, s vajmi fehérre lehetne azt zuhanyolni, holott némely szélesebb és mélyebb folyamokban az usztatás is bajos és költséges.

Valjon nem tudnának-e szakavatottak oly szállítható szivattyut vagy viz-fecskendőt készíteni, melynek ára a létező zuhanyokét sokkal fölül ne mulná, s melyet kellő felgátolás és kideszkázás mellett rostával ellátva kisebb patakokba vagy tavakba is be lehetne éppen úgy állítani, miként a közönséges kutszivattyukat? Ha igen, úgy közvagyonosodásunk érdekében felkérem őket: legyenek szivesek nyilatkozni s egy két példányt készítve, azokkal kísérletet eszközölni. Én nagyon hiszem, hogy ily pótló eszköz mindkét részről meghálálná alkalmaztatását.

Kacs Kovics Lajos.

Selyemhernyó-tenyésztési jegyzetek.

(Folytatása és vége.)

11) A hálózást így elkezdvén, az mindaddig tart, míg a bogarak magukat bekötik, s ebből világos, hogy miután a már hálós bogarakra ujonnan tiszttítás végett egy második háló jó, két annyi háló kell, mint vászonnal behuzott lészka; a hálók hossza és széle olyan, mint a lészáké, a szemek nagysága pedig egy négyszeghüvelyk.

12) Rendes és tiszta kezelésnél a hernyók már 27—28-dik nap mulva kikelésük után gubózni vagy kötni kezdenek; ezért az e végett szükséges készületeket néhány nappal korábban kell a lészákra tenni, hogy a kötésre megérett hernyók, melyek világos sárga színű hátuljok s nyughatatlanságuk által is meg ismerhetők, alkalmazhassák magukat; másképp ide s tova mászásuk által selymüket szanaszét hordván, utoljára haszonvehetetlen gubókat kötnek.

13) A fonókunyhók állanak: vékony fenyő deszkákból, a lészák hosszúságára készült 1 hüvelyk széles, 12 hüvelyk magas és 6—8 hüvelyk mély fiókokból, mikre egy láb szélességű vászondarab terítettén (vagy borittatván), ez két hegyes fáska által kifeszítettik, hogy a bogarak tovább ne mászhassanak. Egyszerűbb fonókunyhók az összekötött s fölállított száraz nyírágak, melyekre is papir vagy ruha boríték kívántatik; amaz minden tekintetben ajánlhatóbb, mert általa a bogár kényszerítettik súlyos és rendes gubókat kötni. Kevés számú bogaraknál lehet még összefodorított gyaluforgácsot, papirtokocskákat s több efélet használni.

14) A kikelés, a négy izbeli alvás és a bekötés napját pontosan föl kell jegyezni, hogy az utóbbira nézve 8—9 nap mulva az átváltozás után, a kötőkunyhókból a gubókat ki lehessen venni. A gubókkal és kötő-bogarakkal megtelt fonókunyhókat már a negyedik nap le kell a pólczokról szedni, hogy több bogár bele ne mászhasson, s így árnyékos helyre tétetván, egynehány nap alatt minden bogár bevégi fonását. A megürült helyeket üres fonókunyhókkal kell pótolni, s ezeket is, mint az előbbieket 4—5 nap mulva le kell a pólczokról venni.

*) Anleitung zur Schaafzucht und Wollkunde.